

اخلاق درس‌پژوهی

محمد رضا حشمتی

درخواست می‌کند با هماهنگی اداره آموزش و پرورش از تدریس خود فیلم بگیرد و برای ایشان بفرستد. ایشان به‌سختی دوربین فیلم‌برداری تهیه می‌کند و از تدریس خود در کلاس درس فیلم می‌گیرد. پس از دیدن فیلم تدریس خود، به این نتیجه می‌رسد که در روش تدریسش تجدیدنظر کند. پس از آن یادگیری درس فیزیک دانش‌آموزان بهتر می‌شود. این یعنی توجه معلم به رشد دانش‌آموزان خود که کاری است کاملاً اخلاقی.

پیام دیگر درس‌پژوهی این است که ما معلمان نباید تنها به گروهی از دانش‌آموزان (مثلاً فعال) توجه کنیم، بلکه باید توجه ما به تک‌تک دانش‌آموزان باشد و با آنان ارتباط مؤثر داشته باشیم. به تعبیر دکتر یوشیکیا شیباتا، استاد دانشگاه ناگویای ژاپن، درس‌پژوهی یک کار اخلاقی است. و زیرساخت درس‌پژوهی اخلاق است. اخلاق در اینجا یعنی معلم متعهد می‌شود به تک‌تک دانش‌آموزان رسیدگی کند. در این راه، همکاران درس‌پژوهی تلاش می‌کنند طرح یادگیری را به شکلی تدوین کنند که با انواع فعالیت‌ها، اکثر دانش‌آموزان از کلاس بهره‌ای لازم را ببرند. همچنین، همکاران درس‌پژوهی، در زمان مشاهده کلاس درس وظیفه دارند موارد اخلاقی عمل نکردن معلم را برای او نمایان کنند. منظور از اخلاقی عمل نکردن این است که آیا معلم به تمام دانش‌آموزان توجه لازم را داشت؟ پاسخ سؤالات همه را داد؟ در زمان فعالیت گروهی به همه گروه‌ها توجه داشت؟ طرح یادگیری او متناسب دانش‌آموزان بود؟ برای بهتر فهمیده شدن مطالب درسی، فعالیت‌های متعدد و متنوع اجرا کرد؟ بازخورد ارائه‌شده به دانش‌آموزان به‌موقع و صحیح بود؟ و ...

آیا این کار دعوت به خیر و امر به معروف نیست؟ امر به معروف و تذکر به خیر خواهانه توسط همکار معلم، که مراقب باشیم حق دانش‌آموزان را، که رشد است، رعایت کنیم! و اینجاست که جمله گوتک در کتاب «مکاتب فلسفی» می‌رسیم: «آموزش امری نظری، عملی و اخلاقی است.» بر این باورم که معلمان عزیز می‌توانند از طریق درس‌پژوهی بیش‌ازپیش در رشد اخلاقی یکدیگر مؤثر باشند.

نظام آموزش و پرورش ما از دو رویکرد رنجور است:
۱. تقلیل‌گرایی: به این معنا که ارزش و کارکرد برنامه یا اقدامی را به مرحله‌ای پایین‌تر از آنچه باید باشد کاهش می‌دهیم و بر این اساس کارکرد و اثربخشی برنامه و فعالیت را کمتر می‌کنیم.

۲. فراموشی هدف اصلی: گاهی هدف اصلی را فراموش می‌کنیم. بیش از آنکه درگیر مبنا و مفهوم باشیم، آن را عجلانه به فن تبدیل می‌کنیم و بدون اجرای نمونه‌ای، آن را اجرای سراسری می‌کنیم. بر اساس این فراموشی و شتاب‌زدگی، از هدف غافل می‌شویم. نمونه چنین ادعایی، «درس‌پژوهی» است.

چرا درس‌پژوهی کنیم؟

هدف اصلی درس‌پژوهی چیست؟

- تولید محتوای اشتراکی توسط معلمان؟
- پژوهش در کلاس درس؟
- رشد حرفه‌ای معلمان؟
- نوشتن طرح یادگیری مشارکتی؟
- ارائه درس با حضور همکاران مشاهده‌گر و ارائه بازخورد همکاران پس از اجرا و ...

به نظر می‌رسد هدف اصلی درس‌پژوهی «رشد دانش‌آموزان» است و موارد مطرح‌شده، هم‌آمد یا پیامدهای درس‌پژوهی هستند که یک شبکه متعامل محسوب می‌شوند. درس‌پژوهی مسیری است که معلم طی می‌کند تا بتواند حق رشد واقعی دانش‌آموزان را ادا کند. بر این اساس، هرچقدر مهارت معلم ارتقا پیدا کند، به همان اندازه دانش‌آموز هم می‌تواند مهارت پیدا کند.

در اینجا بیان خاطرهای از جناب آقای دکتر هادی ظریف، رئیس اداره تکنولوژی و گروه‌های آموزشی استان خراسان رضوی، خالی از لطف نیست. ایشان در زمانی که در یکی از شهرهای استان سیستان و بلوچستان معلم فیزیک بود، پس از آزمون اول متوجه می‌شود که دانش‌آموزان مطالب درسی را یاد نگرفته‌اند. پس از مراجعه به استاد خود در مشهد و بیان مشکل، استاد از ایشان